

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Олешко Т. І., Пазюра Я. В.

Важнейшими задачами для предприятия является обеспечение стабильности функционирования и достижения главных целей своей деятельности. Для достижения этого существует необходимость постоянного соблюдения экономической безопасности предприятия. Охарактеризовано систему экономической безопасности предприятия, предложена методика формирования системы экономической безопасности на предприятии. Исследовав сущность системы экономической безопасности на предприятии, выявлено, что экономическая безопасность зависит от того, насколько эффективно будет сформирована система, насколько система будет настроена под особенности предприятия и как эффективно руководство и специалисты будут способны избежать возможных угроз и ликвидировать вредные последствия отдельных негативных составляющих внешней и внутренней среды.

Найважливішими завданнями для підприємства є забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Для досягнення цього існує необхідність постійного дотримання економічної безпеки підприємства. Охарактеризовано систему економічної безпеки підприємства, запропоновано методику формування системи економічної безпеки на підприємстві. Дослідивши сутність системи економічної безпеки на підприємстві, виявлено, що економічна безпека залежить від того, наскільки ефективно буде сформована система, на скільки система буде налаштована під особливості підприємства та як ефективно керівництво і спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

The most important tasks for the company are to ensure the stability of the operation and to achieve the main objectives of its activities. To achieve this, there is a need for constant compliance with the economic security of the enterprise. The system of economic security of the enterprise is characterized, the method of forming the system of economic security at the enterprise is proposed. Having investigated the essence of the economic security system at the enterprise, it was revealed that economic security depends on how effectively the system will be formed, how the system will be adjusted to the specifics of the enterprise and how effectively management and specialists will be able to avoid possible threats and eliminate harmful consequences of certain negative components of external and internal environment.

Олешко Т. І.

д-р техн. наук, проф. НАУ

Пазюра Я. В.

студентка НАУ
yanapazura@gmail.com

НАУ – Національний авіаційний університет, м. Київ.

УДК 658.5:338(045)

Олешко Т. І., Пазюра Я. В.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Процес забезпечення економічної безпеки підприємства можна розглядати як процес реалізації її функціональних складових з метою запобігання можливих збитків і досягнення максимального рівня економічної безпеки в даний час і в майбутньому.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що в умовах сучасного стану економіки України суб'єкт господарювання знаходиться в достатньо складному зовнішньому середовищі, якому притаманні нестабільність та постійна динаміка. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для підприємства завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності.

Стан економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно керівництво і спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Такі обставини змушують керівництво швидко адаптуватись до нових умов, потребують знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання в ринковій економіці з врахуванням нестійкості економічного середовища.

У зарубіжній та вітчизняній науці і практиці накопичений великий досвід наукових досліджень з питань економічної безпеки підприємств (Г. Лянной, Т. Кузенко, О. Ареф'єва, В. Геєць, І. Бінько, М. Войнаренко, В. Духов, М. Єрмошенко., Я. Жаліло, Т. Косянчук, В. Микитенко, В. Мунтіян та ін.), де докладно розкриваються стратегія управління нею, методичні основи формування підрозділів реалізації економічної безпеки на підприємствах, формування системи економічної безпеки підприємства [1–6].

Метою статті є дослідження та процес формування системи економічної безпеки підприємств.

Формування системи економічної безпеки розпочинається з визначення даного поняття. Система економічної безпеки підприємства – це структурований комплекс стратегічних, тактичних та оперативних заходів, спрямованих на захищеність підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз та на формування унікальної здатності протистояти їм в майбутньому.

До основних завдань системи економічної безпеки підприємства включаються:

- збір вихідної інформації щодо можливості виникнення загроз;
- оцінка та аналіз основних ризиків підприємства;
- прогнозування стану захищеності підприємства при уникненні ризиків або при відшкодуванні їх наслідків;
- дослідження інтерфейсної складової економічної безпеки підприємства (обґрунтування безпечності вибору партнерів, клієнтів та співробітників);
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності й окремих осіб із протиправними намірами;
- протидія проникненню до віртуальної бази даних підприємства в злочинних цілях;
- забезпечення захисту конфіденційної інформації та комерційної таємниці;
- забезпечення схоронності матеріальних цінностей підприємства;
- захист банківських рахунків підприємства;

- захист законних прав і інтересів підприємства і його співробітників;
- своєчасне виявлення потенційних злочинних намірів щодо підприємства і його співробітників з боку джерел зовнішніх погроз безпеки;
- виявлення, попередження й припинення можливої протиправної й іншої негативної діяльності співробітників підприємства, направлених на зниження рівня його економічної безпеки;
- формування ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства;
- формування та інтенсивне використання інноваційного забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства;
- фізична й технічна охорона будинків, споруд, території й транспортних засобів;
- відшкодування матеріального й морального збитку, завданого в результаті неправомірних дій підприємства та окремих співробітників;
- здійснення постійного контролю за ефективністю функціонування системи економічної безпеки, удосконалення її елементів.

Система економічної безпеки підприємства повинна включати безліч взаємопов'язаних елементів, що забезпечують комплексну безпеку підприємства при досягненні ним певних цілей.

Об'єкт і суб'єкт системи забезпечення економічної безпеки підприємства тісно взаємопов'язані. Об'єктом системи в цілому виступає стабільний економічний стан підприємства в поточному і перспективному періоді. Конкретними ж об'єктами захисту виступають ресурси: фінансові, матеріальні, інформаційні, кадрові та інші.

Суб'єкт системи забезпечення економічної безпеки підприємства носить більш складний характер, оскільки його діяльність обумовлюється не тільки особливостями і характеристиками об'єкта, але і специфічними умовами зовнішнього середовища, що оточує підприємство. Виходячи з цього, можна виділити дві групи суб'єктів, що забезпечують економічну безпеку підприємства:

- зовнішні суб'єкти;
- внутрішні суб'єкти.

До зовнішніх суб'єктів відносяться органи законодавчої, виконавчої та судової влади, покликані забезпечувати безпеку всіх без винятку законослухняних учасників господарських відносин. Причому діяльність цих органів не може контролюватися самими підприємствами. Ці органи формують законодавчу основу функціонування і захисту господарської діяльності в різних її аспектах і забезпечують її виконання.

До внутрішніх суб'єктів відносяться особи, які безпосередньо здійснюють діяльність по захисту економічної безпеки даного конкретного суб'єкта господарської діяльності. В якості таких суб'єктів можуть виступати:

- працівники власної служби безпеки підприємства;
- запрошені працівники зі спеціалізованих фірм, що надають послуги із захисту діяльності підприємства.

Внутрішні суб'єкти, що забезпечують економічну безпеку підприємства, здійснюють свою діяльність на основі певної стратегії і тактики.

Генеральна стратегія економічної безпеки виражається через загальну концепцію комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Стратегія економічної безпеки підприємства включає в себе систему превентивних заходів, що реалізується через безперервну, регулярну, діяльність всіх його підрозділів з перевірки контрагентів, аналізу передбачуваних угод, експертизі документів, виконання правил роботи з конфіденційною інформацією.

Тактика забезпечення безпеки підприємства передбачає застосування конкретних процедур і виконання конкретних дій з метою забезпечення його економічної безпеки. Цими діями, в залежності від характеру загроз і тяжкості наслідків їх реалізації, можуть бути, наприклад:

- розширення юридичної служби підприємства;
- вжиття додаткових заходів щодо збереження комерційної таємниці;
- створення підрозділу комп'ютерної безпеки;
- пред'явлення претензій контрагенту-порушнику;
- звернення з позовом до судових органів;
- звернення до правоохоронних органів.

Система економічної безпеки не може бути шаблонною для всіх підприємств. Кожне підприємство обирає для себе стратегію і тактику та варіанти забезпечення економічної безпеки.

Удосконалення методів аналітичної та силової роботи щодо забезпечення економічної безпеки підприємства вимагає розвитку аналітичних функцій всіх служб підприємств.

Система управління економічною безпекою підприємства включає в себе такі елементи: організаційну структуру; методи забезпечення економічної безпеки підприємства; засоби та важелі; показники та критерії оцінки рівня економічної безпеки підприємства; нормативно-правове та інформаційно-аналітичне забезпечення.

Умовно можна запропонувати таку методику формування системи забезпечення економічної безпеки:

1. Вивчення специфіки бізнесу, положення на ринку і визначення основних показників діяльності.
2. Аналіз внутрішніх та зовнішніх загроз економічної безпеки підприємства та вивчення інформації про можливості виникнення кризових ситуацій і поведінки в них.
3. Перевірка існуючих інформаційно-технічних, інтелектуальних, економічних, правових, силових і неформальних засобів по забезпеченню захисту і аналіз їх придатності.
4. Організація діяльності підприємства, підготовка пропозицій щодо вдосконалення існуючої системи забезпечення економічної безпеки і бюджету на його утримання з керівництвом.
5. Контроль над функціонуванням створеної системи забезпечення економічної безпеки підприємства.
6. Оцінка ефективності роботи створеної системи забезпечення економічної безпеки.
7. Корекція та вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Розробка, впровадження і безперервне вдосконалення адаптивної системи забезпечення економічної безпеки дасть змогу сформувати комплекс захисних реакцій, спрямованих на підтримку стійкого функціонування підприємства і розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Питання економічної безпеки розпочинаються при створенні підприємства. На підприємствах має бути створено управління (департамент, служба, відділ) економічної безпеки, діяльністю якої управляє її керівник, який, в свою чергу, підпорядковується директору підприємства.

Концепція формування і дія системи забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає, що такий механізм є гнучкою, інтегрованою і відкритою системою. Схематично систему забезпечення економічною безпекою підприємства зображено на рис. 1.

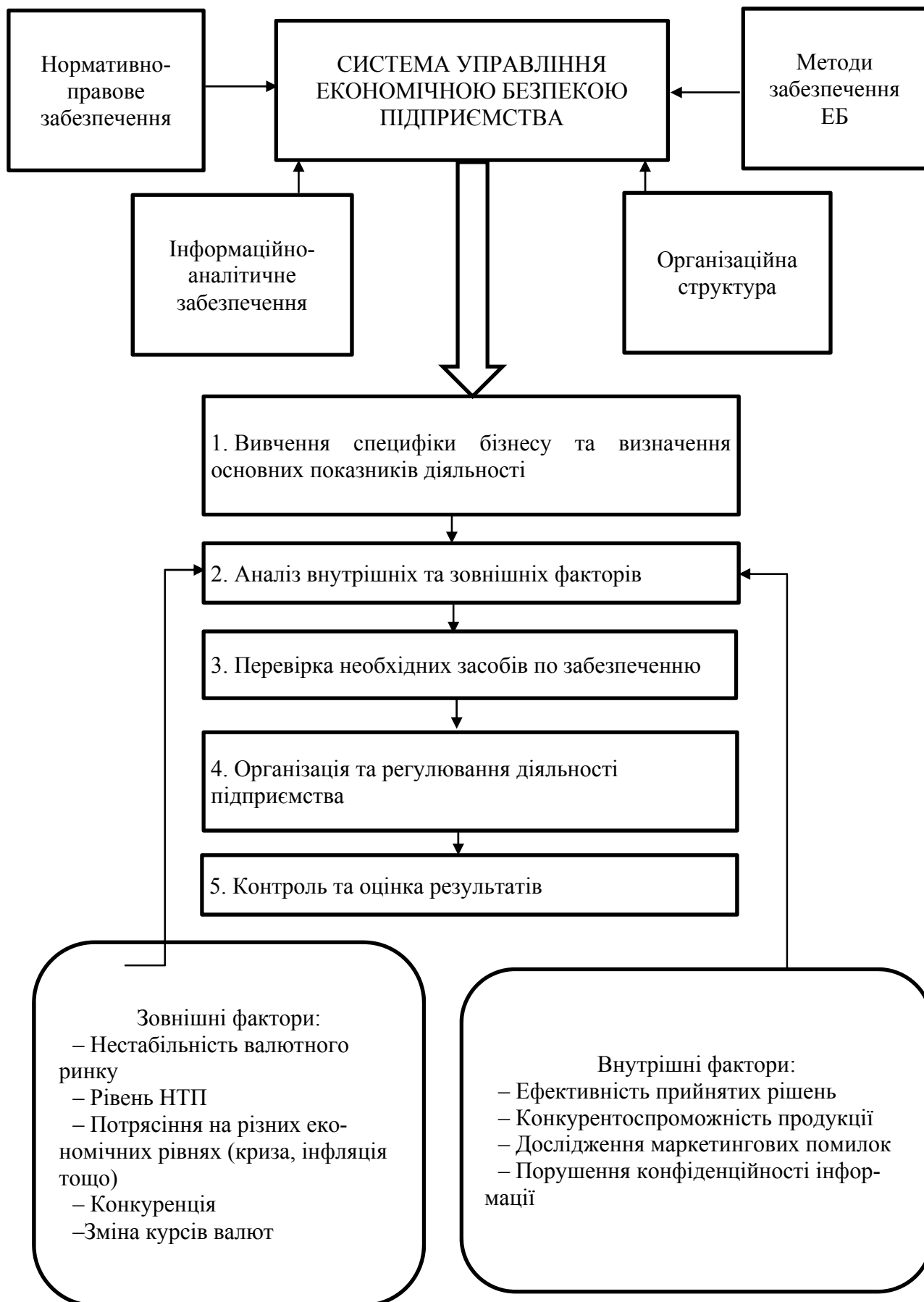

Рис. 1. Система забезпечення економічною безпекою підприємства

Питання економічної безпеки розпочинаються при створенні підприємства. На підприємствах має бути створено управління (департамент, служба, відділ) економічної безпеки, діяльністю якої управляє її керівник, який, в свою чергу, підпорядковується директору підприємства.

Забезпечення економічної безпеки входять в обов'язок не тільки працівників економічних служб, а й технічних відділів (головного механіка, енергетика, технолога та ін.). Економічні служби підприємства планують господарську діяльність, здійснюють постачання і реалізацію продукції, організовують працю, фінансову роботу, облік і контроль господарської діяльності.

Найбільш комплексно досліджувати поставлену проблему і знайти найбільш оптимальний варіант її рішення можливо тільки при загальних зусиллях спільної роботи економістів, техніків, технологів, керівників різних виробничих служб, що володіють різноманітними знаннями стосовно досліджуваного питання.

Внутрішній аналіз економічної безпеки підприємств здійснюється працівниками підприємств, а зовнішній – маркетинговими службами та службами економічної розвідки підприємства. Аналітичні відділи підприємства повинні здійснювати як зовнішній, так і внутрішній аналіз його економічної безпеки в комплексі. Для досягнення високого рівня економічної безпеки підприємство має забезпечувати структурну рівновагу основних функціональних складових.

ВИСНОВКИ

Забезпечити економічну безпеку підприємства як вирішальну умову його діяльності має система економічної безпеки. Відсутність уваги та управлінських дій до цілеспрямованого забезпечення економічної безпеки призведе до її послаблення через актуалізацію загроз у внутрішньому та зовнішньому середовищі діяльності підприємства.

Для ефективного функціонування системи економічної безпеки, по-перше, вона має унікальною для кожного суб'єкта господарювання; по-друге, комплексність забезпечення економічної безпеки підприємства та постійне зростання її рівня можливе лише за умови якісної, інтегрованої, оперативної роботи всіх підрозділів підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К : Центр учбової літ., 2008. – 240 с.
2. Ілляшенко О. В. Методологічні засади формування та функціонування механізмів системи економічної безпеки підприємства: дис. д-ра екон. наук : 21.04.02 / Ілляшенко Олена Вікторівна. – Северодонецьк, 2016. – 606 с.
3. Мельник Л. Г. Экономика предприятия : учебное пособие / Под общ. ред. Л. Г. Мельника. – Сумы : Университетская книга, 2002. – 632с.
4. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навчальний посібник / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко, М. І. Керницька, М. О. Живко. – Київ : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2009. – 542 с.
5. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Харків : ХНЕУ, 2012. – 256 с.
6. Сисоліна Н. П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / Н. П. Сисоліна. – Кіровоград : КНГУ, 2014. – 226 с.